

(EKONOMİ)

özelleşen elektrik

Enerji alanına 30 milyar dolarlık yabancı sermaye yatırımı olacağı iddialarıyla TBMM'den geçirilen uluslararası tahkim yasalarının, enerji özelleştirme uygulamaları içine yerleştirilmesiyle bugüne kadar 155 milyon dolarlık tahkim faturaları ödenmiştir. Halen milyarlarca dolarlık tahkim davaları devam etmekte. Alım garantili sözleşmeler nedeniyle 2003-2019 yılları arasında kamu, toplam 78 milyar dolar zarar üstlenecektir. Bu zararın faturası yine halka kesilerek, yoksulluk daha da artacaktır.

CEM ALTIPARMAK

2001 yılında çıkarılan 4628 sayılı, Elektrik Piyasası Kanunu ile TEDAŞ'a (Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş.) bağlı Başkent Elektrik Dağıtım A.Ş., Sakarya Elektrik Dağıtım A.Ş., Meram Elektrik Dağıtım A.Ş ve Aras Elektrik Dağıtım A.Ş.'nin yüzde 100'lük oranındaki hissesinin blok olarak satış yöntemiyle özelleştirilmesi amacıyla 24 Nisan 2008 tarihinde Özelleştirme İdaresi Başkanlığı tarafından ihale duyurusu yapıldı.

İhale duyurusunda elektrik hizmetinin özelleştirilmesinin gerekçesi olarak, büyük ölçüde yeni yatırım yapmak için yeterli devlet kaynağının bulunmadığı, bu yatırımların özel şirketler tarafından yapılacağı, kayıp kaçak oranlarının düşürüleceği, elektrik enerjisinin ucuzlayacağı ve daha kaliteli olacağı gösteriliyor.

Özelleştirmelerin, uluslararası tekeller ve özel şirketler tarafından istendiği bilinen bir gerçektir. 4628 sayılı yasayla, aynı zamanda kamunun bu alanda yatırım yapması yasaklanarak, elektrikte özelleştirmelerin yolu açılmış oldu. Elektrik özelleştirmelerinin altında halkın kullandığı elektrik üzerinden uluslararası tekellerin ve özel şirketlerin yüksek kârlar elde etme hırsı yatıyor.

Elektrikte özelleştirmenin ilk örnekleri olan ÇEAŞ, KEPEZ ve AKTAŞ aynı gerekçelerle özelleştirilmiş, sonuç olarak kamunun milyarlarca dolar zararına neden olmuştu. Yapılan sözleşmelerde, elektrik üretecek şirketlere, yatırım yapmaları için devlet garantisi verilmiş, bu tekellerin aldıkları kredileri, ödememeleri halinde devletin ödeyeceği teminatı verilmişti. Bunun yanı sıra şirketle-

rin yaptıkları yatırımlar, elektrik tarifelerine yansıtılarak, halktan tahsil edilerek, yapılan yatırımlar bedavaya getirildi. Bu şirketlerin ürettiği elektriği belirlenen en yüksek tarifeden kamunun alması şartı konularak, ihtiyaç olmasa bile, kamunun almadığı enerjinin parası ödenmek zorunda kalmıştır. Bu zararlar ÇEAŞ'ta 276 milyon dolar, Kepez'de 300,5 milyon dolar ve AKTAŞ'ta 4 milyar dolardır.

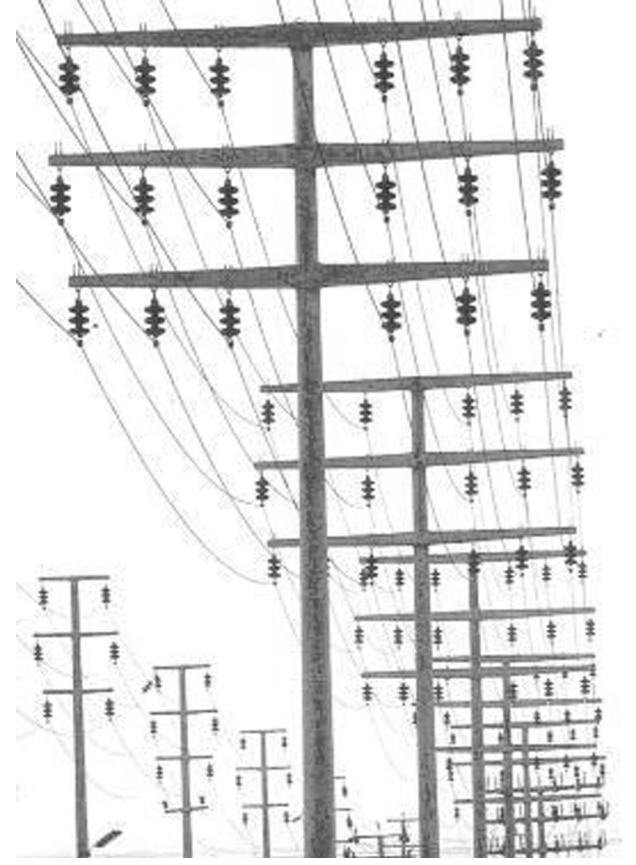
Yapılan bu özelleştirmeler sonucunda, Türkiye OECD (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü) ülkeleri arasında, elektrik enerjisini en pahalı kullanan ülkeler arasındadır.

Özelleştirme ile elektrik alanında oluşturulmak istenen parçalı yapı incelendiğinde birbiri arkasına devreye giren komisyoncular zinciri yaratılacaktır. Bir elektrik hizmeti, 5 farklı şirketten geçerek halka ulaştırılacaktır. 5 şirketin her biri elektriğin fiyatına kendi kârını ekleyecektir. Elektriğin fiyatı katlanarak fahiş düzeylere ulaşacaktır. Şirketler, zaten yatırım bedellerini faiziyle birlikte tarifelere yansıtarak, vergiler, fonlar, EPDK'ya yapılan ödemeler gibi kalemleri de tarifelerin içine koyarak, halktan tahsil edecekler.

Elektrik enerjisindeki özelleştirmelerin diğer bir boyutu da elektrik üretiminde dışarıya bağımlı bir kaynak olan doğalgazla sağlanmasıdır. Plansızlık, enerji açığı oluşacağı söylemleri ve sermayeye alan açma yarışı içinde yap-işlet-devret ve yap-işlet projeleriyle doğalgaza dayalı santrallerin sayısı yıllar geçtikçe artmıştır.

Doğalgazın elektrik üretimindeki payı 1985'te yüzde 0,2 düzeyinde bulunurken, 1990 yılında yüzde 17,7'ye, 1995'te yüzde 19,2'ye, 2000 yılında yüzde 37'ye yükselmiştir. 2005 yılında ise doğalgazla yapılan elektrik üretiminin payı yüzde 43,8'e çıkarak toplam elektrik üretiminin yarısı olmuştur. Doğalgaz santrallerinin elektrik üretimindeki payı artarken su ve kömüre dayalı santrallerin elektrik üretimindeki payı daraltılmıştır. Su kaynaklarının yüzde 25,8'i, jeotermal kaynakların yüzde 0,1'i, linyit kömüründe potansiyelin yüzde 32,4'ü, rüzgarda potansiyelin yüzde 0,1'i, taşkömüründe potansiyelin yüzde 5,5'i kullanılmaktadır. Türkiye, hem elindeki potansiyel kaynaklarını değerlendirmemekte, hem de var olan kaynaklarıyla üretim yapan santrallerini çalıştırmamaktadır.

Enerji alanına 30 milyar dolarlık yabancı sermaye yatırımı olacağı iddialarıyla TBMM'den geçirilen uluslararası tahkim yasalarının, enerji

özelleştirme uygulamaları içine yerleştirilmesiyle bugüne kadar 155 milyon dolarlık tahkim faturaları ödenmiştir. Halen milyarlarca dolarlık tahkim davaları devam etmekte. Alım garantili sözleşmeler nedeniyle 2003-2019 yılları arasında 43 milyar 519 milyon doları yap-işlet-devret modeliyle yapılan santraller, 3 milyar 231 milyon dolar işletme hakkı devir yöntemiyle kamudan özele devredilen santraller, 7 milyar 466 milyon dolar da mobil santraller olmak üzere kamu, toplam 78 milyar dolar zarar üstlenecektir. Bu zararın faturası yine halka kesilerek, yoksulluk daha da artacaktır.

Sonuç olarak ihale duyurusu yapılan Başkent Elektrik A.Ş., Sakarya Elektrik Dağıtım A.Ş., Meram Elektrik Dağıtım A.Ş ve Aras Elektrik Dağıtım A.Ş.'nin özelleştirilmesiyle birlikte, neo-liberal politikalar sürdürülmeye devam edilecek. Kamu milyarlarca dolarlık zararın altına imza atmış olacaktır. Faturalara yansıyan fahiş fiyatlar yüzünden halkın cebindeki son kuruş da, devlet tarafından uluslararası tekellere ve özel şirketlere aktarılmış olacak. Yüksek miktardaki elektrik faturalarını ödeyemeyecek olan emekçiler için, bu özelleştirmeler aynı zamanda karanlığa mahkum olmak anlamına gelecek. Bu özelleştirmeleri durduracak olan, daha da yoksullaşacak emekçilerden başkası değildir.